

Davranış

Bebeklerde Rasyonel Taklit

Macar ve Alman psikologlarca, henüz konuşamayan 14 aylık bebeklerle gerçekleştirilen bir deney şunu gösteriyor: Bir yetişkin, bir amacın gerçekleştirilmesi için yeni bir yöntem gösterdiğinde, bebekler bunun ancak mantıklı seçenek olduğuna karar verirlerse benimsiyorlar. Bu da konuşma öncesi çocukların hedefe yönelik davranışlarının, hareketi gösterenin kullandığı yöntemin basit bir tekrarı olmayıp, seçici, yorumlayıcı bir süreç olduğunu gösteriyor.

Bunu sınamak için araştırmacılar, A.N. Meltzoff adlı bir davranış psikologunun deneyinden yararlanmışlar. Meltzoff'un bu ünlü deneyinde 14 aylık çocuklar, bayan bir göstericinin bir ışık kutusunu öne eğilip alınıyla dokunarak yakıldığını izlemişler. Bir hafta sonra denek çocukların üçte ikisi aynı yöntemi kullanarak ışığı yakmak istemiş gibi başlarını öne eğmişler. Kontrol grubundaki çocukların hiçbiriyse bu yöntemi kendiliğinden kullanmamış. Bu da, çocukların amacı araçtan soyutladıklarının ve kendilerine gösterilen aracı otomatik olarak benimsediklerinin kanıtı sayılmış. Taklide dayalı bu öğrenim biçiminin, insanlara özgü olduğu sanılıyor. Çünkü primatlar, amaçlarına ulaşmak için yeni stratejileri taklit etmek

yerine, repertuvarlarındaki motor hareketlerden yararlanıyorlar. Bu, insanlar için de geçerli olsaydı, deneyde çocukların da ışığı alınlarıyla yakmak yerine ellerini kullanmaları gerekirdi.

Çocukların baş yöntemini taklit etme yolunda gösterdikleri eğilimse şaşırtıcı. Çünkü, 1 yaşındaki bebekler, amaca göre aracın mantıklı olup olmadığını ve içinde buldukları durumun çerçevesini değerlendirebilecek hale gelmiş oluyorlar. Durumla ilgili koşullar değiştiğinde de, bebekler, göstericinin amaca erişmek için kullanması gereken en mantıklı yolu bulabiliyorlar.

O halde Meltzoff'un deneyinde çocuklar neden kutuya elleriyle dokunmak varken alınlarını kullanma eylemini taklit ediyorlar. Eğer çocuklar, göstericinin ellerini kullanılabilecek durumdayken kullanmadığını fark etmişlerse, demek ki düğmeye alınla dokunmanın elle dokunmaya göre bir avantajı var diye düşünüp, aynı durumla karşılaştıklarında aynı davranışı gösteriyorlar.

Macaristan Bilimler Akademisi Psikoloji Enstitüsü'nden György Gergely ve Ildiko Kiraly ile, Max Planck Enstitüsü'nden Harold Bekkering, bu varsayımın doğru olup olmadığını sınamak için deneyi tekrarlamaya karar vermişler; ancak, küçük bir değişiklik yapmışlar. Deneylerden birinde göstericinin ellerinin kullanılmayacağı bir durum oluşturulmuş. (Üşüyor gibi yapıp hırkasını elleriyle vücuduna sarmış). Yetişkin göstericinin elleri serbestken

alın yöntemini kullandığını gören çocukların %69'u da alınla dokunma eylemini taklit etmiş ve Meltzoff'un sonucunu doğrulamış. Ancak, göstericinin elleri meşgulken ışığı alınıyla yakıldığını izleyen çocukların yalnızca yüzde 21'i aynı tepkiyi vermiş. Dolayısıyla, göstericinin elleri meşgulken ışığı alınıyla yakması çocuklara mantıklı gelmiş olmalı. Peki neden % 79'u aynı davranışı tekrarlamıyor? Son derece mantıklı bir nedenle: Göstericinin elleri meşgul; ama kendilerinininki değil. O halde kendilerinin de ışığı kafayla yakmaları fazla mantıklı değil. Kafa eğme eylemini tekrarlamış olsun ya da olmasınlar, göstericinin her iki durumdaki davranışını izleyen çocuklar, ışığı kendilerinin yakmaları istenince ellerini kullanmışlar. Bu da 14 aylık çocukların, otomatik, refleks benzeri bir sürecin etkisiyle davrandıklarını ortaya koyuyor. "Etki anısı", (bu örnekte, dokunmanın aydınlatma sağlaması), dokunma eylemiyle en güçlü ilişkisi olan hareketi (el hareketini) tetikliyor. Ancak, çocuğun davranışı mantıklı bulduğunda kafa eğme hareketini tekrarlaması da, 14 aylık çocukların sergiledikleri taklit hareketinin, bilinçsiz, otomatik hareketler olmanın ötesine geçtiğini gösteriyor. Üç araştırmacının vardığı sonuç: 14 aylıkların daha önce, amaca yönelik hareketleri tekrarlamaları, yöntemlerin durumun koşullarına göre mantıksallığının değerlendirilmesini içeren seçici, çıkarımcı bir süreç.

Nature, 14 şubat 2002

